

tot, si són vives o mortes. Així tindriem, amb el temps, una idea ben clara de l'extensió i qualitat d'aquesta part de la fauna sub-fòssil catalana.

Barcelona, Abril 1916.

Nota preliminar al estudi del gènere *Erebia*

PER

IGNASI DE SAGARRA

El nombre de formes catalanes que coneixem en l'actualitat es bastant crescut, resultant incomplertes les clarícies que s'han publicat a Catalunya o a fora, referents a n'aquelles.

Fins a l'abril de 1906 que aparagué el primer treball de conjunt sobre les erebies catalanes, publicat en nostre BUTLLETÍ per l'amic Felip Ferrer i Vert, sols s'havien citat quatre espècies: *E. medusa* F.; *E. aethiops* Esp. (1), *E. nerine* Frr. (2), *E. pronoe* Esp. i *E. goante* Esp. (3). En les «Espècies del gènere *Erebia*» (4) s'en citen quatre mes: *E. melampus* Fuesl., *E. stygne* O., *E. lappona* Esp., *E. tyndarus* Esp., alguna ja coneguda d'En Cuní i Martorell, i quasi totes procedents dels encontorns de Ribes, per lo que resulta una comunicació plena d'interès.

(1) Catálogo metódico y razonado de los lepidópteros de Cataluña, por M. Cuní y Martorell.—Barcelona, 1874.

(2) Excursión entomológica y botánica a San Miguel del Fay, Arbusias y Cumbres del Montseny, por M. Cuní i Martorell, en Anal. Soc. Exp. d'Hist. Nat., tom. IX, 1880.

(3) Vuit dies en Camprodón.—Excursió entomològica i botànica, per M. Cuní i Martorell, en Butll. Asso. iació d'Excursions Catalana, 1889.

(4) Notas lepidopterológicas, per F. Ferrer i Vert, I.—Espècies del Gènere «*Erebia*», en Butll. Inst. Cat. d'Hist. Nat.—Abril, 1906.

Darrerament aquell nombre s'ha augmentat prodigiosament al explorar amb mètode alguns indrets del Pirineu i altres muntanyes, demostrant que la regió catalana té una importància capital per a l'estudi d'aquelles espècies que's modifiquen al passar del centre alpic a les muntanyes espanyoles, originant-se formes propies del Pirineu com la *E. gorgone* B., *E. lefebvrei* Dup. amb sos diversos morfes. Altres com la *E. neoridas* B. ofereix un trànzit gradual a la *E. zapateri* Obth. passant per la forma *margarita* Obth., i la *E. stygne* O. que des de la forma *pyrenaica* Rhül del cims del Pirineu passa a la forma espanyola *bejarensis* Chap., com a raça constant al maciu del Montseny. Integren també nostra fauna, espècies que com la *epistygne* Hb. eren considerades per alguns autors com a pròpies dels Alps, essent aixís que's troba en les muntanyes d'Aragó i al Miracle, prop de Solsona.

Com a preliminar als estudis biològics que plantejen aquests interessants lepidòpters, donem una llista de les formes que coneixem actualment.

E. epiphron var. *pyrenaica* HS.—VII, VIII; Vall de Nuria! St. Joan del Erm!. Els individus d'aquesta localitat representen a n'aquesta forma ben típicament; son més grossos que'ls de la Vall de Nuria i encontorns.

var. *nelamus* B.—Es escassa al Pirineu, segons Rondou.

E. melampus Fuessl.—VII, VIII; citada en el treball d'En F. Ferrer i Vert, de la Serra de Pórtolas, prop de Pardines.

E. manto Esp.—VI, VII; gorges de Cremal VII!; Port de Benasc i Port de la Picada (d'Aubuisson i von Caradja).

var. *caecilia* Hb.—Port de Benasc (O. Struve).

E. oeme var. *spodia* Stgr.—VI, VII; Vall d'Aràn (M. Llenas).

E. medusa F.—V, VII; citada en publicacions catalanes, no l'hem vist encara.

E. stygne var. *pyrenaica* Rhül.—VI a VIII; Vola en els cims més enlairats i principalment al Alt Pirineu.

var. *hispanica* Chap.—Es la forma dominant al Pirineu català, sobre tot en les parts mitjanes i inferiors.

var. *bejarensis* Chap.—Se troba en les parts superiors del maciu del Montseny, VI, VII! També vola al Vernet.

- E. evias** var. *hispanica* Zap. i Korb.—VI, VIII; St. Joan del Erm!; Montsec, VI (P. Font).
- E. lefebvrei** Dup.—VI, VIII; Port de Benasc (d'Aubuisson i von Caradja).
 var. *intermedia* Obth.—Tarterars. sobre la vall de Nuria. 9, VIII, 1911!
 var. *pyrenaea* Obth.—Tarterars del Canigó (Obth).
 var. *astur* Obth.—Ull de Ter, IX (Dr. Weiss).
- E. nerine** Frr.—VII, VIII; després de la cita d'En Cuní i Martorell no s'ha trobat més a Catalunya; sa semblança amb l'*stygne* que's troba al Montseny, d'on Cuní cita *nerine*, fa que la considerem com a especie crítica fins que'ls fets ens demostrin lo contrari.
- E. pronœ** Esp —VII, IX; Font del boix prop del poble de Molló, en la comarca de Camprodón (Cuní i Martorell).
- E. epistygne** Hb.—IV, V; el Miracle, prop de Solsona (A. Marcet).
- E. goante** Esp.—VII, VIII; Font del boix, prop del poble de Molló, comarca de Camprodón (Cuní i Martorell); i voltants de Ribes (F. Ferrer).
- E. gorgone** B.—VII, VIII; alt Pirineu, Port de Benasc, Port de la Picada (von Caradja).
- E. gorge** Esp.—VII, VIII; Puigmal, abundosa prop de 2,500 metres d'altitud (Dr Weiss).
 ab. *erynnis* Esp. rara amb el tipus (Dr. Weiss).
- E. neoridas** B.—VIII, IX; serres del Catllaràs, Pobla de Lillet, VIII!; Ribes, VIII, IX (Dr. Weiss); Rama, VIII (O. C. Rosset). Molts exemplars d'aquesta localitat formen transició a la *E. zapateri* Obth. i pertanyen a la forma *margarita* Obth.
- E. aethiops** Esp.—VII, VIII; Vall d'Aràn (Col. Codina); Nuria (F. Ferrer i Vert); Vich, Ribes, Pirineu i Camprodón (Cuní i Martorell).
 var. *ocellaris* Stgr.—O. Struve l'ha trobat al Port de la Picada i en algún altre lloc del Pirineu central.

E. euryale Esp.—VIII; Congost avans d'arribar a Nuria (Dr. Weiss).

E. lappona Esp.—VI, VII; un mascle cassat al Puig de Certescans i una femella del Pla de les Salines (F. Ferrer). Sembla que l'últim exemplar mencionat pertany a la var. següent.

var. *Sthennygo* Grasl.

A n'aquesta forma pertanyen els exemplars del Pirineu occidental. Vall d'Aràn VII (M. Llenas). Maciu del Como-loforno, en la mateixa encontrada (C. Rocafort).

E. tyndarus var. *cassioides* von Hohenw.—VII, VIII; St. Joan del Erm, camí del cim d'Orri. VII!

ab. *addenta* Tutt. — Dos exemplars de la mateixa localitat!

var. *pyrenaica* Heyne-Rhül.—Vall de Nuria, seguint el camí vers Finestrelles!; Ribes, dessorre 1,200 metres (Dr. Weiss).

OBSERVACIONS SOBRE «E. STYGNE» O., «E. EVIAS» GOD.

I «E. NEORIDAS» B.

E. stygne O. —La *E. stygne* és la més extensament dispersa a Catalunya, trovant-se des de les valls inferiors als cims del Pirineu i en tota la regió superior del Montseny. És freqüent en els aglevats, parant-se entre l'herba o al mig dels viarans, per quina causa és un dels lepidòpters que venen més al pas, al creuar les regions pirinenques; té predilecció per certes plantes, com *Thymus serpyllum*, *Jasione montana*, *Calamintha alpina* (Rondou).

En alguns llocs dels alts Pirineus, *stygne* és quasi bé igual a la forma que vola als Alps i probablement a n'aquella s'ha de referir la denominació *pyrenaica* Rhül. En la mateixa serralada és molt freqüent *hispanica* Chap., que's caracteritza per son major tamany i color més viva en les faixes brunes, aquestes són continues, si bé en alguns ♂♂ sols vorejen estretament les taques oculars (figures 1, 2, lám. adjunta). Segons nostres observacions és la forma freqüent des de la Vall d'Aràn a tot el Pirineu català. En alguns indrets, com al Vernet, apareix més exuberant i deu referir-se a la forma *bejarensis*

Chap. Es caracteritza per sa viva color; les faixes brunes adquireixen un gran desenrotlló, ocupant la tercera part de les ales anteriors en algunes ♀♀; les taques oculars són més grosses i més nombroses com pot veure's en les figs. 3, 4, de la lám. adj. D'aquesta forma ne tenim una gran colònia al maciu del Montseny, des de Tagament a la Vall de Santa Fé.

E. evias hispanica Zap. i Korb.—Vola amb *stygne hispanica* Chap., a Sant Joan del Erm i més amunt, vers el cim d'Orri; en aquell indret anava acompanyada també de la *E. tyndarus cassioides* Hoehnw. Darrerament l'ha portada del cim del Montsec d'Ares, a 1650 metres d'altitud, nostre amic el Dr. Pius Pont Quer. Allí va plagada amb l'*stygne hispanica* Chap.

Tots els exemplars catalans que tenim s'allunyen de la *evias* (tipu) per son petit tamany (la mida de la llargària alar està compresa entre 18'5 i 22'5 mm.). L'amplada de les faixes clares de les ales anteriors és molt considerable variant entre 4'5 i 6 mm. prop dels ulls apicals): aquestes faixes tenen la color bastant clara, destacant-se bé de la tonalitat fonamental. Per tots aquests caràcters podem referir la *evias* de Sant Joan de l'Erm, i del Montsec a la var. *hispanica* Zap. i Korb. (figs. 5, 6, 7, 8, 10).

E. neoridas ab.—La figura 9 representa un exemplar de *neoridas* procedent del Catllaràs (1600 mts. alt. prop de la Pobla de Lillet). Son reduït tamany i col·loració la separen del tipus, acostant-se a una forma de transició a la *E. zapateri* Obth. bastant freqüent a Catalunya. La forma *margarita* Obth. es troba en la part oriental de nostre Pirineu. En una nombrosa serie de *neoridas* que portà de Rama, nostre amic O. C. Rosset, s'ovira una transició des de uns exemplars que pertanyen al tipus, fins a alguns que's podrien referir al grup de la *E. Zapateri* Obth.